

Մ Ե Ղ Ո Ի

9^{րդ}

ՏԱՐԻ

Թ. 255

Հ Ա Ն Դ Ե Ս

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն

23

ՅՈՒՆՎԱՐ

1865

Համարաւ 9. Գ. ՍԸՎԱՃԵԱՆ. Ինչ որ լրագրոյս խմբագրութեան եւ տնօրէնութեան կը վերաբերի՝ պէտք է ուղղել առ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԼՐԱԳՐՈՅՍ. Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի. Օրագիրս ամեն շաբթու ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակվի. Գին տարեկան 120 դուռուշ արծաթ. — Վեցամսեայ 70. — Եռամսեայ 40. Մէկ թիւը 4 դուռուշ. — Դուռն զրկուած Օրագրոց ծամբու ծախքը առնողին վրայ է. — Ծանուցման տողը 1 դուռուշ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻՆ

Կ. Պօլիս. Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—նոր խանի վերի դուռ, թիւ 2. — Զմիւռնիա. Սարգիս աղա Միրիանեան. — Տրապիզոն. — Թեքիրտաղ. Գ. Սարգիս Գիրագեան. — Նիկիոմիդիա.

Գ. Հաճի Յակոբ Նազարէթեան.

1865

ՇՆՈՐՀԱԲԵՐ ԵՒ ԲԱՐԵԲԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ամեն անկեղծ սրտով Հայերուն,
Ամենայն հոգեւով կը մաղթէ Մեզուն.

Որչափ ուշ այնչափ աւելի խորէն մեր սրբափն կու դան մեր բարեմաղթութիւնները և ուղղակի կ'երթան առ Մանաբարձրեայը գրթութիւն և ողորմութիւն հայցելու մեր թըշուառ ազգին համար, որուն վեճակը լաւ ըմբռնելու և անոր այս ընթացքին ծայրը գրտնըված վիճը տեսնելու զննելու համար շատ խորհրդածութիւն և հեռատեսութիւն ալ պէտք չէ.

Աւերին քանի մը տարիներուս մէջ, ստոյգ է, ազգն իրեն համար աշխատիլ սկսած է. բայց կիսակործան ազգի մը վերականգնումը շատ տարիներու կարօտութիւն ունենալէն զատ, շատ ալ խելահաս անձներ անձերու կարօտութիւն ունի. ունի՞նք արդեօք ասոնք. ո՛հ. մեծ և անհասարկն ցաւ է մեզի տեսնել և զրուցել թէ ոչ. ստոյգ է, կան խելահաս անձինք և ոչ միայն մեր ազգը, այլ և մերինէն շատ աւելի անհատաւոր ազգ մը կառավարելու բաւական խելահաս անձեր ունինք. ամիսո՛ս, որ անձնութիւնը կը պակսի ասոնց մեծագոյն մասին քով. ամիսո՛ս որ ասոնց մեծագոյն

մասը շրթունքով միայն կը պաշտէ ազգը և ան ալ իր անձնական գործերէն և զուարճութիւններէն աւելցած նեղ ժամանակին մէջ. ազգին վերայ կը խօսին յայնժամ. ազգին վերքերը կը ցուցնեն իրարու և կամքի պակասութիւնը անբուժելի կը ցուցնէ զանոնք. և մենք ինչպէս որ իրենց վերայ կ'ափսոսանք ազգին օգտին անփոյթ ըլլալուն համար, իրենք ալ նոյնպէս կ'ափսոսան ազգին վերայ՝ անոր վարականգնումը անկարելի տեսնելուն համար և կ'անցնին իրենց զուարճութիւններովն ու զբօսանքովը ըզբաղելու. Ժողովուրդին մէկ մասը կիսաբաց աչելով կը նշմարէ ազգին ապագան և կուզէ, կը փափաքի ամենայն հոգեւով աշխատիլ այս ապագան զարտուղելու ազգին առջեւէն. բայց դժբաղդաբար անառջնորդ մնայած է. կ'ըզգայ իր խելահասութեան չափը և չ'ուզեր չափէն աւելի գործել վախնալով մի գուցէ անխոհեմ քայլ մը աւելի մերձեցնէ այն ապագան.

Ինքը երեսփոխան ընտրեց, անոնց տուաւ ազգը կառավարելու իշխանութիւնը և մինչեւ հիմայ ամենայն կերպով հնազանդեցաւ անոր. Սակայն ասոնք ցաւելով կ'ըսենք մեծագոյն մասով խաբեցին անոր վստահութիւնը և ի դեբեւ հանեցին անոր գեղեցիկ յոյսերը.

Անձնական նկատմունք, անհաճութիւնք, այսպանելի անհոգութիւնք ազգին օգտին համար միայն աշխատող մէկ քանի անձերու ալ ձեռքը ոտքը կը կապեն, որով անոնք ալ չ'են կրնար գործ մը տեսնել.

Սակայն կը յուսանք որ այն խելահաս ան-
ձինքը այնչափ անհոգի չ'են որ ազգին մօտա-
լուտ վտանգն ալ տեսած ատեն, դարձեալ ան-
տարբեր մնան. և որովհետեւ տարի մ'ալ անց-
նելով այն վտանգը աւելի մօտեցաւ, կը յու-
սանք որ նոր տարուա մէջ նոր հոգի ստանալով
պիտի աշխատին անցեալ անարդարանալի ան-
հոգութիւններուն յառաջացած վնասներուն
դարման տանելու համար կրկին հոգւով աշ-
խատելու: Երբ օտարազգաց հայրենասիրու-
թեան վերայ կ'զմայլեն, իրենք ալ անոնցմէ օ-
րինակ առնելով ըջաբար կ'աշխատին Հայաս-
տանի համար, որուն կենդանութեամբը մի-
այն կենդանի պիտի մնայ. Հայ ազգն ալ և ա-
մեն աշխարհ Հայաստանէն զատ՝ Հայ ազգին
դերեզմանը պիտի ըլլայ:

Ուստի կ'ընէ Մեղուն ալ իր այս իններորդ
շրջանին մէջ աւելի ջերմ եռանդով աշխատելու
և աւելի բացայայտ կերպով ցուցնելու ազգին
չարն ու բարին, օգտակարն ու վնասակարը.
և եթէ երբեք փոքր ինչ կծու ըլլան իր խօս-
քերը թող չը մեղադրեն զինքը. վասն զի իր
ցաւոց դառնութենէն է և ոչ այլ շարժառիթ
մը ունի:

Մեղուն աւելի օգտակար ծառայութիւն
մ'ընել ուզելով ազգին՝ փափաքեցաւ կարեւոր
փոփոխութիւն մ'ալ ընել. բայց տեսնելով որ
բաւական ժամանակի կարօտ է այս փոփոխու-
թեան տեղի ունենալը, արժան դատեց այս օ-
րէն սկսելով շարունակել իր ընթացքը սպասե-
լով որ ժամանակն ինքնիրեն բերէ այն կարեւոր
փոփոխութիւնը, որուն ինք ալ շարունակ պի-
տի աշխատի:

Մեղուն առ այժմ անփոփոխ դիրքով ան-
փոփոխ կերպարանքով և որ աւելի մեծն է ան-
փոփոխ հոգւով կը հրատարակվի միմիայն ազ-
գին աւելի օգտակար ըլլալու տենչանացը մէջ
աւելի ուժգնութիւն ունենալով:

Երանի թէ ամենայն Հայ ալ անոր չափ
աշխատին յօգուտ մեր սիրելի Ազգին:

ՕՐԷՆՔ

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Տես թիւ 254)

30Ի. 19.

Տերութեան դատարաններուն, ատեննե-
րուն կամ ուրիշ սահմանադրեալ մարմնոց դէմ
վատահամբաւութիւնը կամ թշնամանքը տասն
և հինգ օրէն մէկ տարի բանտարկութեամբ
կամ երկու լիւայէն յիսուն լիւա տուգանքով
պիտի պատժուի:

30Ի. 20.

Կայսերական իշխանութեան պաշտօնատար-
ներու կամ գործակալներու դէմ վատահամբա-
ւութիւնը տասն օրէն տասն ամիս բանտար-
կութեամբ կամ մէկ լիւայէն քառսուն լիւա
տուգանքով պիտի պատժուի:

30Ի. 21.

Բ. Դրան մօտ դանուած ամեն կարգի դես-
պաններուն և ուրիշ օտարազգի գործակառա-
րաց դէմ վատահամբաւութիւնը՝ ութ օրէն
ութ ամիս բանտարկութեամբ կամ մէկ լիւայէն
եռեսուն լիւա տուգանքով պիտի պատժուի:

30Ի. 22.

Մանաւորաց դէմ վատահամբաւութիւնը՝
կէս լիւայէն տասն և հինգ լիւա տուգանքով
կամ հինգ օրէն հինգ ամիս բանտարկութեամբ
պիտի պատժուի:

30Ի. 23.

Որ և է անձի և մինչեւ իսկ իշխանութեան
պաշտօնատարի կամ գործակալի դէմ անձնական
գործոց համար վատահամբաւութիւն եղած ժա-
մանակ օրինաց հրամայած պատիժը բացարձակ
կերպով ի գործ պիտի դրվի: Սակայն երբոր իշխա-
նութեան պաշտօնատարներու կամ գործակալնե-
րու և կամ ուրիշ որ և է պաշտօնական դրից մէջ
գտնուող անձանց պաշտօնին վերաբերեալ գոր-
ծերու վրայ ամբաստանութիւն հրատարակուի,
ամբաստանեալ գործերուն սպաղուցութեամբ
ամբաստանողը պատժէ ազատ կը մնայ. բայց ե-
թէ նոյն պաշտօնատարաց անձերուն դէմ ալ
թշնամանք դրած ըլլայ՝ պիտի պատժուի:

307. 24.

Սոյն օրինաց 20 և 21-րդ յօդուածներուն մէջ նշանակեալ անձանց դէմ թշնամանքը՝ հինգ օրէն հինգ ամիս բանտարկութեամբ կամ կէս լիւրացէն տասն և հինգ լիւրա տուգանքով պիտի պատժուի :

307. 25.

Մասնաւորաց դէմ թշնամանքը՝ երկու օրէն երկու ամիս բանտարկութեամբ կամ երեք օրու զուրուշէն հինգ լիւրա տուգանքով պիտի պատժուի :

307. 26.

Դիտմամբ և չարամտութեամբ սուտ լուրերու, շինծու կամ խորդախեալ գրութիւններու հրատարակութիւնը կամ այնպիսի հրատարակութեանց ուրիշէ առնելով կրկնութիւնը՝ մէկ ամսէն մէկ տարի բանտարկութեամբ կամ տասնէն յիսուն լիւրա տուգանքով պիտի պատժուի :

307. 27.

Սոյն օրինաց 15, 16, 17 և 21-րդ յօդուածոց մէջ նշանակեալ յանցանքները կրնան պատժուիլ իշխանութեան ձեռօք՝ լրագրին դադարմամբ, որ մէկ ամսէն աւելի չպիտի տեւէ :

307. 28.

Ըմեն լրագիր կամ պարբերական թերթ պարտաւոր պիտի ըլլայ իրեն դէմ դատաստանաւ տրուած վճիռը նոյն ամսոյն մէջ հրատարակուած թիւերուն մէկուն մէջ հրատարակելու :

Դատապարտութեան վճիռներուն մէկ կամ քանի մը լրագրաց մէջ հրատարակութիւնը պիտի կրնայ հրամայուիլ, և անոնց ծախքը դատապարտեալը պիտի վճարէ :

307. 29.

Երկու տարուան միջոցի մէջ երեք անգամ դատապարտութիւն կրող լրագիրը կամ պարբերական թերթը՝ իշխանութեան ձեռօք դադրելու կամ խափանուելու ենթակայ կ'ըլլայ :

307. 30.

Եթէ լրագրի մը պատասխանատու տնօրէնը կամ տէրը լրագրական յանցանաց կամ օրինազանցութեան և կամ ոճիրի մը համար բան-

տարկուի, նոյն բանտարկութեան միջոցին՝ լրագիրը կամ պարբերական թերթը սոյն օրինաց հաստատած պայմանները կատարող ուրիշ տնօրէնի մը ձեռօք միայն կրնայ հրատարակուիլ :

307. 31.

Լրագրական յանցանաց դատաստանը՝ մնասեալ կողմին խնդրագրովը պիտի տեսնուի, ի բաց առեալ վեհափառ Ենքնակալին և կայսերական գերդաստանին դէմ թշնամանքը, վեհափառ Սուլթանին իշխանութեան դէմ յարձակումը, տէրութեան պաշտօնէից դէմ թշնամանքը, նոյնպէս հասարակաց բարոյականին և համեստութեան դէմ նախադիմքը, որոց դատաստանն ի պաշտօնէ պիտի գործադրուի :

Տէրութեան մէջ պաշտուած կրօնքներուն, մէկուն դէմ թշնամանաց դատաստանը՝ նոյն կրօնին վերաբերեալ կրօնական իշխանութեան կողմանէ դանդառ եղած ժամանակ՝ ի պաշտօնէ պիտի հրամայուի :

307. 32.

Լրագրական յանցանաց դէմ՝ վեց ամիս անցնելէ ետեւ բողոք կամ դատաստան չպիտի կրնայ ըլլալ :

307. 33.

Երբոր մի և նոյն յանցանքը կրկին գործուի, թէ՛ դատաստանական և թէ՛ վարչական միջոցաւ վճռուելիք պատիժը կրնայ մինչեւ կրկնապատիկ աւելնալ :

307. 34.

Սոյն օրինաց 15, 16, 17, 19, 20, 21 և 24-րդ յօդուածոց մէջ յիշուած յանցանքները բարձրագոյն Դուռը նստելիք հինգ անձէ բաղկացեալ յանձնաժողովէ մը պիտի դատուին, և այն յանձնաժողովին տեղեկագրոյն վրայ Տարձրագոյն ատենը պատժոյ վճիռը պիտի տայ :

Իսկ միւս յօդուածոց մէջ նշանակեալ յանցանքներն ու օրինազանցութիւնները Ոստիկանութեան ատեններուն առջեւ պիտի դատուին :

307. 35.

Ներկայ օրէնքը 1865 յունվար 11-ն (ըստ նոր տուժարի) սկսեալ ի գործ պիտի դրուի :

Արդյո՞ք լրացրա՞նք օրինաց 34րդ յօդով առաջին տրամադրութեան համաձայն՝ լրացրա՞նք ծանր յանցանքները դատելու համար Բ. Գուռը կազմուե՞լք յանձնաժողովին անդամ առնուանեցան ,

Ա. սեմ. Միլինի՞ժ է՞Ֆէնտի , առաջին թարգման Բ. Գրան :

Ա. սեմ. Ա. ահան է՞Ֆէնտի , նախագահ առեւտրական երկրորդ ատենին :

Ա. սեմ. Քօսթաքի Լուսինայ է՞Ֆէնտի , օգնական քարտուղարի արտաքին գործոց պաշտօնէի :

Պ. Թարոն և Պ. Բարնիս փաստաբանք արտաքին գործոց պաշտօնատան :

Ետենէ մ'ի վեր ծագած Ըղգ. Արդրոնական Գանձապահի խնդրոյն նկատմամբ Ժամանակ անուշ հանգէտը մեզի գէտ յարձակողական անհիմն հրատարակութիւններ ընելէ չը դադրիր . թէև մենք մեր անհատական իրաւանքը տէր կրնայինք մինչև հիմայ Հասարակաց ուղիղ դատաստանին առջև դմեզ պաշտպանել , սակայն այնպիսի դիրքի մը մէջ կը գտնուէինք՝ որով պարտաւորեալ էինք սպասել , որ Ըղգ. վարչութիւնը ինքը վերջ տայ տարաձայնութեանց , Ըյս էր արդարև օրինաւորութիւնը զոր ցարդ երկայնատաբար յարգեցինք . Իսկ հիմայ որ տարբեր դիրքի մէջ կը գտնուէինք՝ ազատ կը համարուէինք , եթէ ոչ փոխադարձ յարձակողական դիրք մ' ունենալ , գէթ մեր անհատական իրաւունքը պաշտպանելու :

Ժամանակը վերջին թուով « Տնտեսական խորհուրդ » վերնադրով յօդուածին մէջ կ'ըսէ ,

Առաջին . « Տնտեսական խորհուրդը քններ և տեղեկացեր է թէ Մոմճեան խարդախութիւն մը չէ բանեցուցած , և Պէկեանին ըրածը լոկ զրպարտութիւն մըն է » :

Ար հարցնեմք Ժամանակին , ո՞ր արձանագրութենէն քաղած է այդ տեղեկութիւնը . եթէ Տնտեսական խորհուրդը ըսածը մեր գիտցածն է , այդպիսի արձանագրութիւն մը չունի :

Երկրորդ . Ժամանակը կը պնդէ նաև թէ , « Յանձնաժողովն ալ ամբաստանութեան արանի բան մը նշմարած չէ » :

Ար հարցնեմք Ժամանակին թէ , այս տեղեկութիւնը ո՞ր արձանագրութենէն քաղած է .

կը ցնորի՞ արդեօք . եթէ Յանձնաժողովը ըսածը մեր գիտցածն է , այսպիսի վճիռ մը տուած չէ . և տուած վճիռը այնչափ որոշ ու ազդու է , որմէ աւելի չկրնար ըլլալ :

Առաջին Յանձնաժողովին արձանագրութիւնը .

Պէկեան յայտնեց թէ , « Գանձապահին ներքայն ցոյցած մայր — արհաւիրքը անվաւեր է , որ վերահսկման շինք — արհաւիրքէ բարձրելու եւ օրինակութեան » :

Վճիռ . — Յանձնաժողովն ամբաստանութենէ կէտը մեր քննելէն ետեւ նկատեց որ մայր — արհաւիրքը արդարև ԱՆՎԱԽԵՐ է . որ վերահսկման արհաւիրքը ունից որ օրինակութեան այն մայր — արհաւիրքը ԱՊՕՐԻՆԱԽՈՐ է , և նոյն ամսին արհաւիրքը բանապահի պաշտօնին յարաւերջ ընդհանուր օրակն արհաւիրքին քաղած չէ , այլ այսօր ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԹՂԹԵՐԷՆՆ ԵՐԻՆԱԿՈՒԱԾ է » :

Անդամք Յանձնաժողովոյ . Կեդր. Գանձապահ .

Բարունակ Ֆէրուհ . Մկրտիչ Մոմճեան .

Յակոբ Ֆրէնկեան .

Նշան Նորիկեան .

Ըյս վճիռը տուողը Ժամանակին ահարկած Յանձնաժողովն է . արդ՝ մի և նոյն Յանձնաժողովը կրնայ տարբեր վճիռ տալ , և եթէ տայ , կրնայ արժէք ունենալ . Ժամանակը զիտէ՞ արդեօք այս երկու վճիռներուն զօրութիւնը . եթէ չգիտեր , կը հրաւիրեմք զինքը դոյն ինչ համարակալութիւն գիտցող և կամ դանձապահութեան սակաւ ինչ համութիւն ունեցող անձի մը քով մօտենալ և անկէ բացատրութիւն խնդրել :

Երրորդ . Ժամանակը քանիցս կը գրէ նաև թէ , « Մոմճեան տօմարակալութիւն չգիտնալուն համար իր տուժարները անվաւեր համարուիլը պակասութիւն մը չէ . քանզի ամեն մարդ գիտէ Մոմճեանին տօմարակալութիւն չգիտնալը » :

Ժամանակը կարծէ թէ Գանձապահին տուժարները անվաւեր համարուիլը տուժարակալութեան օրինօք բռնուած չըլլալուն համար է . քա՛ւ լեցի . խնդիրը տօմարակալութեան վրայ չէ բնաւ , և տօմարակալութեան օրինօք պատրաստուած տուժարներ բնաւ պահանջուած չեն անկէ . Մոմճեանէն պահանջուածը՝ իր պաշտօնին այն է գանձապահութեան յարաւերջ եղած օրակն ընդհանուր ելեւոյնի նախադր (էսաս) տեղադրներն են , զորս պարտ էր անդրադարձնալ . քանզի այն է դանձապահութեան գլխաւոր պայմանը ,

առանց որոյ օրինաւոր գանձապահութիւն չի կրնար ըլլալ։ Ուր սնտուկ կայ, որոյ պարունակութիւնը գանձապահին չվերաբերիր, հոն ընդհանուր ելեւմտից նախագիր սեւորակ ըլլալն անհրաժեշտ է։ Այս նախագիր տեսարանները Մովսէսան չիրցուեալ ներկայացնել, այլ անոնցմէ բաժանեալ ընդօրինակութիւնը, որոց շնորհիւ Եւրոպայի Գանձապահութիւն մէջ, Այս է ահա Դամանակին պաշտօնագրած ձախող խնդիրը։

Զորքերը։ Դամանակը կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ Գանձապահութիւնը արձանագրութիւնը իր բերեալ ամբաստանող ստորագրել յանձն չառինք, և այս մասին Քաղաքական ժողովին առջեւ ալ բողոքեցինք։ Աւստի պատճառը։

Մենք ամբաստանեցինք զգանձապահը, քան զի՝ ըստ որում Տնտեսական խորհրդոյ անդամ **Աղբ** կեդրոնական սնտուկին վրայ տեսչութեան միանգամայն յիշեալ խորհրդոյն կողմանէ համարակալութեան պաշտօն ունեինք։ քանզի մեզի տրուած վստահութեան քուէն չմասնելու համար մեր պաշտօնակալութեան կրկին պարտականութիւնը կատարեցինք։ Ըսել է թէ, ամբաստանողը ոչ թէ մենք այլ մեր պաշտօնն ըլլալով՝ առի՞ւթ մը ունեցանք չէինք համարուեր բնաւ, այլ պարտաւորուեալ և ազգն ալ դատաւար։

Աւանորոյ մենք եթէ չստորագրեցինք Գանձապահութիւնը արձանագրութիւնը, յորում օտակ ամբաստանող նկատեալ էինք, ոչ այլ ինչ նկատմամբ էր, այլ՝ այն օրինաւոր սկզբան համար միայն որով պաշտօնակալ մ'իր հսկողութեան ներքեւ գտնուած դործակալի մ'ընթացքը ամբաստանելուն համար անոր հետ դատ վարելը՝ երկուստեք իրեն ամբաստանող — ամբաստանեալ (միւտտէի միւտտէի ալէյհ), այլ այն ատեն միայն, երբ իր պաշտօնակիցներն ամբաստանութիւնն անհիմն դատեն ու վճռեն։ այն պարագային մէջ պաշտօնակալը գերագոյն ատեանի մ'առջեւ դատ կը բանայ՝ եթէ ուզէ, եւ այն ոչ թէ դործակալին, այլ իր պաշտօնակիցներուն դէմ։ Չեմք զարմանար եթէ այս սկզբունքը տարօրինակ երեւի Դամանակին, բայց պարտի գիտնալ, թէ այս սկզբունքը ճշմարիտ է, եւ որոյ օրինաւորութիւնը նոյն իսկ իր ակնարկած Քաղաքական ժողովը յարգեց և ոչ թէ հերքեց, ինչպէս կը կարծէ Դամանակը։ Այլ կը հասկնանք Դամանակը թէ ինչո՞ւ չստորագրեցին յանձնագրութիւնը արձանագրութիւնը։

Թիւնը կը համոզուի թէ մասնաւոր դիտում մը կար զմեզ և զգանձապահը ամբաստանող — ամբաստանեալի կերպարանքով նկատելուն մէջ։ դիտում մը՝ որ նոյն իսկ յանձնագրութիւն մեծագոյն մասին և Քաղաքական ժողովին կարծեացն ալ անհամաձայն էր։ դիտում մը՝ որուն նպատակը ուրիշ բան չէր բաց միայն մեր ձայնը բառնալ և մեր կարծիքը պաշտպանելու իրաւասութիւնը շնչել։ վերջապէս դիտում մը՝ որուն նպատակն ակնբերեալ կը տեսնուի և զոր Դամանակը միայն կ'անգիտանայ։

Բայց մենք ոչ այնչափ կը մեղադրենք ըզ Դամանակ, որչափ կը ցաւիմք անոր անգիտութեանը վրայ։ շատերն այս կարեւոր խնդրոյն մէջ տգիտաբար դործիք եղան։ Դամանակի խնդիրն ալ անոնց կարգն անցաւ։ ութն աւիսէ 'ի վեր այս կուսակցութեան ջանքը ուրիշ բանի չծառայեց՝ բայց եթէ ազգին շահուն մեծապէս մնասել, ազգային ելեւմտից արդի անգիտակցութիւն պատճառ ըլլալ։ Երբ Տնտեսական խորհուրդը 1864 յունվարէն սկսեալ շարունակ հինգ ամիս իր պաշտօնը օրինաւոր կերպով վարեց, ազգային ելեւմտից վիճակը մեծաւ մասամբ բարւոքեցաւ։ ազգին բոլոր ծախքերը հոգալէ 'ի վատ կարող եղաւ նաեւ ազգային պարտուց դումարը որ 895,002 զուրուշ էր, 785,478 զուրուշի իջեցնել, ինչպէս որ այն ատեն հրատարակուած հաշուեկշիռն ալ կը ցուցնէ։ Դամանակը գիտէ՞ թէ յիշեալ կուսակցութիւնը՝ որ գանձապահի խնդիրը ծագած օրէն Տնտեսական խորհրդոյն կանոնաւոր ընթացքը արգիլելու պատճառ եղաւ, ազգային ելեւմտից վիճակը ինչ աստիճանի խանգարեց և այժմ ազգային պարտուց քանակութիւնը ուր հասուց։ կը հաւատայ եթէ ըսեմք զըրեթէ մէկ միլիոնի գիտէ՞ նաեւ Դամանակը որ, եթէ Տնտեսական խորհուրդն իր պաշտօնը վարած ըլլար, ազգային ընդհանուր տրոց բաշխումն ու հաւաքումը, որ ութն ամիսէ 'ի վեր ընդհանուր ժողովով որոշուած է, ցարդ դործադրուած կըլլար։ Արեւմտեան հիմայ Դամանակը յիշեալ կուսակցութեան պատճառած չարիքը։ Գանձապահին խնդիրը աննշան բան մը չէ՝ ազգային ելեւմտից վիճակին արդի վատթարութեանը, հետեւաբար ազգային Արեւելութեան այժմու դժուար կացութեան պատճառ մի միայն յիշեալ խնդիրն է։

Մենք մեր պարտքը կատարեցինք • կը մնայ ազգային Արչութեան որ ինքն ալ իր պաշտօնը կատարէ • իսկ Դամանակին ուրիշ բան չի մնար, բայց եթէ ողբալ իր պաշտպանելու փորձ փորձած ձախող խնդրոյն ցուալի արդեանցը վրայ:

Թ. ՊԵԿ

Պ. Պօլիս • 20 յունվար 1865

Մեծարգոյ խմբագրապետ •

Ասպուրակոնի թշուառ ժողովուրդ քանիցս իւր բողոք բարձրացուց Արչութեան արդար ատենին, ի մասին իւր անխիղճ Եռաշնորդին, բայց ոչինչ ընդունելութիւն չգտաւ:

Սոյն աղագաւ Անայ Երբեպիսկոպոսը այս պարագաներէն երես առնելով սկսաւ աւելի անխիղճ կերպով շարունակել իւր ընթացքը և մինչև նոյն իսկ Արչութեան տնօրինած հրաման առ ոտն կոխելով այսօր Եղթամարայ ապրտամբ և արիւնով օծուած Սաթուղիկոս պաշտպանեց ի սէր իւր դեղին ոսկեղն և Արչութեան ընտրուած Երթամարայ Պօղոս վարդապետ որ հասարակութեան կողմանէ յատուկ հրաւիրուելով հանդերձեալ էր իւր պաշտօնին բարձրանալով դէմ կեցաւ և հրամայեց որ Ստուց անապատ դառնայ, պատճառելով թէ ժողովուրդ չընդունէր և կը խռովի մինչ Եղթամարայ թեմնացիք կը փախաբին կը բողոքեն օր մ'առաջ յիշեալ Երթամարայ վարդապետ իրենց գլուխ ընդունելու:

Եհա այսպէս յիշեալ Երբեպիսկոպոս ոտք զարկաւ Արչութեան հրամանին, ոտք զարկաւ իրաւանց Պօղոս Արդապետին համար մունք կոտրելով և ապտամբ Սաթուղիկոս իւր քով պահելով, որ պէտք էր իմ անապատ խրկեր:

Երբ մեք, Անայ հասարակութիւն, կը ծանուցանեմք մեծարգոյ խմբագրապետիդ, որ այս եղեռնագործութիւններ հաղորդէք ազգին, հաղորդէք Արչութեան, որպէս զի Արչութեան հրաման որ ոչ միայն մեր, այլև ընդհանուր ազգին մէջ որ համարում ունի, չլինի թէ այս պարտադրայիս մէջ ոչնչանայ:

Ուստի նա, որ անպատուեց Արչութեան հրաման և մինչև ցայսօր Սահմանադրութիւն

անգործագրելի կը թողու իւր շահուն համար Արօնական և Բաղաքական ժողովներ կը լուծէ, և հասարակութեան ցաւն ու արտասուք երեսի վրայ կը ձգէ: Ասպուրակոն այսուհետեւ զանի իւր գլուխ չի ճանչնար, թօթափելով նորա բարբարոսական լուծը և աւելի գոհ կ'ըլլայ անգլուխ մնալ, քան անպիտան դըլուխ մը կրել:

Եթէ Արչութիւն մեր մահաբերութեանց չլսեց, գոնէ իւր հրաման թող պաշտպանէ, եթէ մեր թշուառ վիճակին վրայ տեղեկութիւն մը չունի, գոնէ ի Պօլիս գաղթող կամ հոն գտնուած Անեցեաց վիճակ տեսնելով անկէ ամեն բան երեւակայէ, ամեն բան հասկնայ, որոնք ամբողջ Ասպուրակոն կը ներկայացնէ:

Արջապէս արգոյ խմբագրապետ կը խնդրեմք որ ձեր էջերուն մէջ տեղի մի շնորհէք մեր զրկեալ իրաւանց ձայնին:

* * *

25 դեկտեմբեր 1864. ի Ան

ԳԱՂՏՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՀՐԱՄԱՆ

Եյս օրեր Տոսպ գաւառի Ան քաղաքի մէջ, գաղտնի մենամարտի մը ասպարէզ բացուած է • որ շատեր գիտեն ու կը լռեն, շատեր չեն գիտեր և շատեր չը գիտնալ կը ձեւացնեն:

Եյս ասպարէզի երկու անուանի դիւցազուններ, մէկ հրաման ու միւս ոսկին է • մէկ Պ. Պօլսէն նոր հասած Ստուց սուրբ անապատի մէջ կը հանդէս, իսկ միւս Անայ Եռաշնորդարանին • Երկուքն ալ քաջ երկուքն ալ աննկուն են • հրաման, իւր յաղթութեան վերայ ապահով՝ զուր չը ճգնէր • Ոսկին ալ իւր անգծելի լինելուն վերայ վստահ՝ յանդգնաբար կը խիզախէ:

Իրաւ է որ հրաման շատ մեծ գործքեր կը տեսնայ • իսկ Ոսկին, մեծագործութիւններ բայց մեծագործութիւն ասելով պէտք չէ հասկնալ, ոչ Եզրիպոսի բուրգեր ոչ ալ Եփեսոսի մահաւան • այլ, Ասպուրակոնի մէջ տնաւերութիւն, հինահարութիւն, բարբարոսութիւն և այլ ամեն չարութիւն:

Ոսկին շատ անգամ գրեթէ յաճախ իւր նըպտոսակին հասած է, բայց ան ատեն, երբ ժամանակ, դէպքեր ու բաղդ ներած են

Ջարդիս ալ Ոսկին պիտի յաղթէր, եթէ իւր դեղնութիւնն կարմրութեան տակ չոչնչանար, և իւր Ոսկի արժէք պիտի չիջնար. թէև ապականած թէև յարգ կոտրած, բայց ի վերայ այսր ամենայնի դարձեալ իւր զօրութիւնն ու գործքեր մեծ և անթիւ են. որուն, Քիւրտեր կը հպատակին. ուրկէ Հայեր կըսարսնին. Վարձեալ նոյն զօրութիւն է որ ի նպաստ իւր, կամայ ու ակամայ կնիքներ կը հաւաքէ¹. վասն զի քաղաքականութենէն անտեղեակ, ապագան գուշակելու անգետ ժողովուրդ մը իւր ստացուածքէն կը վախնայ, և շատ, իւր չափ կը մտածէ.

Ոսկիի զօրութիւններ, գործքեր թուած ատեն, չեմք մոռնար որ Հատախու կողմի Քրիստոսի արեամբ բացեալ Եկեղեցիներ ոսկիով կը գոցուին Քահանաներ կ'արգելուին, Սրբազան արարողութիւններ կը դադարին, և ժողովուրդը հոգեւոր միութարութիւններէ կը զրկուի².

Եհա այսպէս ոսկին կը ճգնի կը տքնի, Հրամանի դէմ. անոնք յաղթութիւնն որ կողմ կը մնայ:

Եսոնք ամենեւին զարմանք չեն պատճառեր, զի ոսկին իւր ճիգ պիտի թափէ ինքզինքով ինք սրբել, այլ զարմանալու կէտ այն է որ հրամանին ու հասարակաց թշնամի ոսկին, Եռաշնոր դարանի մէջ բանտարկեալի անունով կը հիւրասիրուի. (մինչ իւր բաղդի ընկերներէն երկուքը բանտին մէջ կը մեռնին) և իւր գէնքերը հոն կը սրէ ու թոյնով ալ կը խմէ

Թէ և այս ընթացք բռնել մեր նպատակին յարմար չէր, բայց բոլորովին անսարքեր մնալ եւս անվայելուչ էր. ուստի այս հետաքրքրական և ամենուն գիտողութիւնն զրաւող պատերազմ նկարագրել փութացինք:

Ե. Թ. Ե. Ժ.
Վ. Վ. արդայ:

¹ Աղթամարայ թէմերէն ժողովուրդը քիւրտերու ստիպմամբ գունդադունդ Վանայ Առաջնորդարան կը դիմեն ի նպաստ ինքնակոչ Կաթողիկոսին հանրադիրը կնքելու:

² Պատահմամբ Վարազայ վանուց Ուսումնական ժողովոյ անդամ Արժանապաիւ Յարութիւն

ՄԿՐՏԻՉ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԵ

ՅԵԿԻՊՏՈՍ

Ժամանակէ մ'ի վեր Եգիպտոսեան աղգայինք ի մասնաւորէ գրգռեալ մէջերնին ծագած դժուրութեանց վրայօք քանի որ կը հեծէին, և խաղաղասէր փոխանորդի մը աջալըջութեամբը առաջն առնելուն, և հանգուցեալ Կարապետ աղա Պալտոեանի հրիտակն՝ որ տիկնոջ հաճութեամբ քանի մը սեւերեաներու ձեռամբ մեծ մասամբ գողցուած էր, անոր գտնուելուն հընարը կը մտածուէր. ընդ հակառակն՝ Մկրտիչ Եպիսկոպոսն եկաւ Եգիպտոս որ այս յափշտակութենէն մաս մըն ալ իրեն հանելով զրկէ զաղբն իր իրաւունքէն. Պատմութեանս կարգէն կրնայ իւրաքանչիւր ոք մակաբերել թէ այս հրիտակին մէջէն եղած գողութիւնն մը որչափ ծանր զրկանք պատճառած պիտի ըլլայ աղգին:

Ինչպէս որ արդէն հրատարակուած էր հանգուցելոյն կտակը լրագիրներու միջոցաւ և շատերն ուշադիր եղած էին պարունակութեանցը. Երգ՝ երբ Վահրէի թաղական խորհրդոյ կողմանէ կնքուեցան հանգուցելոյն տունն ու մէջի զանձարանը, այն միջոցին երկու երեւելի անձանց յորդորանօքը հրիտակը բացուելուն քառասուն օր պայմանաժամ տրուելով, ժառանգորդք տունէն դուրս ելել որոշուեցաւ, և օրինաւոր երաշխաւորութեամբ տիկնոջ յանձնուեցաւ կնքեալ տեղեաց պահպանութիւնն ու կահ կարասիքը. բայց չարահայտ եղեռնագործներուն խորամանկութիւններ պակաս չըլլալով, նոյն քառասնօրեայ շրջանին մէջ անխոհմտաբար զանձարանին պատը ծակել և բազմաթիւ ոսկիները գողնալու յանդգնեցան, որպէս զի ժառանգորդք նոյն դրամէն բաժին չընդունին. սոսկալի ազահուութիւն

Թագական խորհուրդը պէտք եղած միջոցները ի գործ դրաւ որ այս գողունի յափշտակութիւնը ձեռք ձգէ. որովհետեւ ազգը մեծ վնասէ մը տղատած պիտի ըլլար, յատկապէս իր անդամներէն պատուաւոր անձ մը կը խրկէ տիկ-

վարդապետը այն կողմերը հանդիպելով, եկեղեցիները դոց կը գտնայ, անմիջապէս կը հրամայէ որ բանան ու ասոր պատճառ հարցուցած ատեն ժողովուրդ կը պատասխանէ որ ինք ամենեւին կամք չունի, այլ Կաթողիկոսը այնպէս հրամայեր է որ եկեղեցիները գոցեն և զՊօղոս վարդապետ չընդունեն:

նոյ որ ստոյգ տեղեկութիւնն իմանալով գայ խորհուրդին իմաց տայ, մէկ կողմէն տիկինն ալ կղերի ձեռամբ ժառանգորդաց երկու հազար քսակի չափ բան տալ կը խոստանայ որ այս յանցանքը ծածկուի. թէ ասկէ և թէ նոյն պատուաւոր անձին վկայութենէն դուրս թիւնը կ'ապացուցանի, և մինչև անգամ գործողներուն անունները յականէ անուանէ կ'իմացուին. իսկ ժառանգորդք չզննանելով և թաղական խորհրդոյ չ'ապաւինելով (որովհետեւ կռիւր իրենց մէջէն ելելու սկսաւ) ստիպուեցան կառավարութեան բողոքել, և թաղական խորհուրդը սկսաւ մի առ մի հրաժարիլ անձնական պատիւին զգուշանալով. ան ատեն ոստիկանութեան դիւանէն երեւելի ճարտարապետներ գալով ծակուած պատը տեսան և ստուգեցին որ իրօք քանի մը շաբաթուան մէջ եղած գործ մըն է, ասով ամեն մարդ համարձակելով ամենուն բերանը այս խօսակցութիւնաւ էր. մինչև անգամ Արաբերէն և Տաճկերէն երգեր ալ լսուեցաւ. ուստի անմիջապէս հանգուցելոյն տանը դուռը ոստիկաններու պահպանութեանը յանձնուելով աղախինները և ծառաները ոստիկանութեան դուռը բանտարկուեցան, տիկնոջ փոխանորդը մօրէ մերկ վռնտուեցաւ տունէն, և յատուկ յանձնաժողովով մը քննուելու սկսաւ դատը, և շահաւոր տեղեկութիւններ ստանալէն վերջը բացայայտեալ գողութեան որոշումն տրուելու կէտին՝ մէյ մ' ալ յանկարծահաս պաշտպանութեամբ բանտարկեալները ազատեցան, յանձնաժողովը ցիր ու ցան՝ դատը երեսփոխաց և թաղական խորհրդոյ անդամներէն մէկն ալ աքսորեցաւ ի Պօլս:

Եհա Մկրտիչ Եպիսկոպոս Եղիպտոս:

Ըստուած տար որ յիշեալ Եպիսկոպոսն Ղաւապկոսի և Ղաղատիոյ մէջ ըրած փորձերուն չ'ապաւինելով արդարութիւնն ի ձեռին ժողովողեան համակրութիւնը գրաւէր և խոհեմաբար մէջերնին խաղաղութեան ոգին տարածէր, չէ թէ այս բարեմասնութիւններէն զուրկ ամենէն ատեն կացուցանէր զինքն, չեմ ալ կարծեր որ Եղիպտոսեան ազգայինք ասոր փորձերուն զոհ ըլլան, և համբերութեամբ կը տանին, քիչ ժամանակէն աճապարեալ փախուստը ցաւօք սրտի պիտի իմացուի եթէ այս ընթացքը չփոխէ. վասն զի բոլոր ազգայինք վշտացած են ասոր և մինչև անգամ յարաբերութիւննին դադրեցուցած:

Բ*.

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Բարեգործական ընկերութեան վերջին նիստին հրաժարեալ Տնօրէն ժողովոյ տեղ ուրիշ Տնօրէն ժողով մ'ընտրելու որոշումը մինչև ցարդ մեծամեծ դժուարութեանց և արգելքներու պատճառաւ չկրնալով գործադրուիլ, ընկերութեան դիւանը կը պարտաւորի նոր Բնդհանուր ժողովն մը հրաւիրել բոլոր ընկերութիւնը:

Ուստի կը խնդրուի ամեն օգտախնդիր անմակիցներէն, որ յունվար 24 ժամ 7 Համազգեաց ընկերութեան խորհրդարանը գումարուելիք ժողովին անպատճառ ներկայ գտնուին, որպէս զի ընկերութիւնը իւր տարրտամ վիճակէն ազատելու յետին վճռողական տնօրէնութիւն մը և որոշում մը ի գործ դրուի:

Ետեւապետ

Բարեգործական Ընկերութեան
Մկրտիչ Պէշկէթաշեան:

Երեւոյնսք սկսաւ հրատարակուիլ ի Փարիզ ներկայ տարւոյս սկիզբէն. Տարեկան գինն է 25 Ֆրանք. Վարձակաւն՝ Մեծարդոյ Աղաբէկեան թղթթոր Կարապետ ի Բէրա մեծ փողոց թիւ 287. բայց ուզողը կրնայ նաեւ բաժանորդ գրուիլ ի Օլիւնի խան թիւ 3 Կիլիկիայի գրատունը. նոյնպէս ի Արազքը խան թիւ 8 Արազայի գրատունը:

ՖՕԹՕԿՐԱՑ

Կ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ընդդիպէն եւ Ղաղղիայէն ամեն տեսակ նիւթեր եւ գործիքներ ընդունած ըլլալով, սիրտած է մաքուր եւ աժան ֆօթօկրաֆ պատկերներ հանել Մահմուտ փաշային գլուխը խրամաճիներուն դիմացը: Ետեւ ամեն ապահովութիւն կը արվի առանց հրամանի որ եւ իցէ մէկուն պատկերը աւելի չի հանել չի կախել չի ծախելու համար:

Ղին. 3 պատկեր 15 շրշ. 6 պատկեր 25 շրշ. 12 պատկեր 44 շրշ.

Կիրակի օրը գոց է:

ԳՈՐԾԱԿԱԼ ՕՐԱԳՐՈՅՍ
ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԲԵՐԲՅԱՆ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅԻԶԱՆՉԱԼԱՐ